

CZU 347.91/.95

FAPTA ILICITĂ – CONDIȚIE A RĂSPUNDERII JURIDICE PATRIMONIALE

Tatiana STAHI,

lector universitar la Catedra „Drept”, UASM, doctorandă ULIM

REZUMAT

Dezvoltarea societății umane în plan material și spiritual a condus la formularea și diversificarea continuă a conceptelor referitoare la condițiile răspunderii juridice patrimoniale.

Aceste concepte izvorâte din necesitățile sociale au constituit un important aport la teoria răspunderii juridice patrimoniale. Una dintre aceste probleme mai puțin studiată este și problema condițiilor răspunderii juridice patrimoniale, în general, și a faptei ilicite, în special.

Pentru declanșarea răspunderii juridice patrimoniale nu este suficient a ne afla doar în fața unei conduite umane. Se mai cere ca această conduită să aibă caracter ilicit, nepermis, nelegitim, oprit. Ilicitatea este o noțiune controversată în drept. Uneori ea este asociată vinovăției, alteori prejudiciului.

Cuvinte-cheie: *răspunderea patrimonială, răspunderea pentru daune, faptă ilicită, ilicite, prejudiciu.*

ILLEGAL FACTS - CONDITION OF PATRIMONIAL JURIDICAL LIABILITY

Tatiana STAHI,

lecturer at the „Law” chair of the UASM, PhD student ULIM

SUMMARY

The development of human society on a material and spiritual basis led to the formulation and diversification of the concepts regarding the conditions of the patrimonial legal liability.

These concepts stemming from social needs have been an important contribution to the theory of patrimonial legal responsibility. One of these problems, less studied, is the problem of the conditions of the patrimonial legal liability, in general, and of the illicit facts in particular.

It is not enough to trigger legal patrimonial liability to find out only human behavior. This behavior is also required to be illicit, unacceptable, unlawful, offended. Illicity is a controversial notion in law. Sometimes it is associated with guilt, sometimes damage.

Keywords: *patrimonial liability, the liability for damage, illicit facts, Illicity, damage.*

Introducere. Fapta ilicită nu este definită de CC al RM, dar este stipulată în art. 1398 și o putem menționa ca fiind o condiție necesară pentru angajarea răspunderii patrimoniale.

În lipsa unei definiții legale, vom încerca să caracterizăm fapta ilicită ca fiind un act al omului care cauzează altuia un prejudiciu.

În sensul cel mai general, conduita ilicită poate fi definită ca fiind împrejurarea ce determină nașterea unui raport juridic de constrângere. Sub aspect juridic, conduita ilicită este o faptă juridică ilicită, iar despre o faptă se spune că este ilicită atunci când contravine ordinii de drept [2, p. 15-

25]. În privința conduitei umane, s-a apreciat că aceasta reprezintă „...ansamblul faptelor... concrete, adică al actelor directe ale omului, aflate sub controlul voinței și rațiunii sale” [9, p. 116].

Ce anume încalcă fapta ilicită pentru a fi calificată astfel? Cu alte cuvinte, ce presupune ilicitatea?

Metode aplicate și materiale utilizate. Cunoștințele științifice ale acestei publicații au fost dobândite preponderent prin metodele clasice de cercetare științifică cum ar fi: analiza comparativă, metoda logică, sinteza, metoda analizei de conținut, metoda construcției abstracte etc.

În publicație au fost utilizate

lucrările științifice ale savanților care reprezintă atât doctrina juridică autohtonă, cât și doctrinele juridice ale României, Federației Ruse și ale altor state.

Rezultate obținute și discuții. Autorul Ionuț-Florin Popa, menționează că o asemenea faptă este o acțiune sau o inacțiune a omului, „care are ca rezultat încălcarea drepturilor subiective sau intereselor legitime ale unei persoane” [14, p. 423; 17, 181].

O altă definiție doctrinară ne prezintă fapta ilicită ca: „orice faptă care încalcă normele dreptului obiectiv și cauzează prejudiciul dreptului subiectiv aparținând unei persoane, nu numai atunci

când s-a adus atingere unui drept subiectiv – stricto sensu – dar și atunci când au fost prejudiciate anumite interese ale anumitor persoane” [15, p. 172].

După cum menționează A. Țiclea, fapta ilicită este o condiție fără de care nu este posibilă răspunderea pentru daune [16, p. 107].

S. Baieș, definește chiar termenul *ilicit*, însemnând un comportament interzis de lege, care contravine unei norme de drept prin care sunt protejate drepturile subiective ale persoanei [4, p. 413].

A.V. Poliakov susține că fapta ilicită este orice acțiune care încalcă o interdicție legală ce prevede o reacție determinantă din partea organelor de ocrotire a dreptului [19, p. 819].

În ceea ce ne privește, ne raliem la opinia profesorilor D. Baltag și M.N. Costin, potrivit cărora obiectul ilicitului îl constituie însăși ordinea juridică. Caracterul ilicit al condiției umane trebuie să se stabilească, în exclusivitate, în raport cu normele de drept. Esența respectării ordinii de drept constă tocmai în respectarea normelor de drept, iar esența încălcării ordinii de drept constă în încălcarea normelor de drept [1, p. 148].

În opinia doctrinarului Liviu Pop, faptele sunt împrejurări juridice ori conduite umane de producerea sau săvârșirea cărora legea leagă nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice [13, p.17].

Faptul ilicit este întotdeauna un fapt păgubitor, a cărui rezultat se numește prejudiciu [1, p. 153].

Așadar, conduita ilicită este, *de facto*, un fapt juridic ilicit, care

contravine ordinii de drept. Doi sunt factorii, menționează Mircea Costin, care rivalizează la apariția unei fapte juridice ilicite: conduita desfășurată de către un subiect de drept în planul realităților sociale și ordinea juridică în ansamblul ei, lezată prin această conduită [6, p. 183].

Obiectul ilicitului juridic îl constituie însăși ordinea juridică. Toate faptele ilicite pot fi considerate astfel numai în măsura în care reprezintă o încălcare a acestei ordini. Caracterul ilicit al unei conduite trebuie să se stabilească exclusiv prin raportare la normele juridice, dar nu la actele de realizare a acestora. Esența încălcării ordinii de drept constă tocmai în respectarea normelor juridice, iar esența încălcării ordinii de drept este întotdeauna formată de încălcarea unei norme juridice [6, p. 116-117]. Deci, am putea spune că ilicitatea este raportul de contradicție dintre o faptă și o normă juridică.

Din punct de vedere material, realizarea conduitei ilicite se poate înfăptui fie prin comiterea unui fapt prohibit, deci printr-o acțiune, fie prin omiterea săvârșirii unui fapt prescris ca obligatoriu de lege, adică printr-o inacțiune.

Când se vorbește despre fapta ilicită, avem în vedere obiectivarea, manifestarea exterioară a unei voințe a persoanei. Nu prezintă interes atitudinea subiectivă a persoanei față de fapta sa sau față de urmările acesteia [5, p. 88].

Autorul S. Baieș, evidențiază careva trăsături ale faptei ilicite și anume: prezența unui caracter obiectiv, existența materială constând într-o conduită ori manifes-

tare umană exteriorizată; este un mijloc prin care se obiectivează viața omului ca element psihic; este contrară ordinii sociale și reprobata de societate - din punct de vedere subiectiv, reprobarea este legată de vinovăție, iar din punct de vedere obiectiv, își găsește expresia în caracterul ilicit al faptei [4, p. 413].

Conform dispozițiilor art. 1398 CC al RM, „cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial”. La fel prevede art. 1349 CC al României, și de asemenea art. 1382 al Codului Civil francez „orice faptă a omului, care-i cauzează altuia un prejudiciu, îl obligă pe acela, din a cărui greșeală s-a ocazionat, să-l repare”. Prin aceste texte se instituie principiul răspunderii civile delictuale.

Analizând legislația Republicii Moldova, și anume plecând de la dispozițiile art. 1398 CC al RM, care consacră, cu caracter de maximă generalitate, dreptul unei persoane de a nu fi prejudiciată printr-o faptă săvârșită cu vinovăție, se apreciază că, ori de câte ori se aduce atingere unui drept subiectiv concret, angajarea răspunderii patrimoniale intervine nu prin efectul atingerii aduse aceluia drept subiectiv specific, ci prin efectul atingerii aduse dreptului unei persoane de a nu fi prejudiciată prin fapte săvârșite cu vinovăție, adică aceluia consacrat la art. 1398 CC al RM.

Mai mult ca atât, în fața instanței de judecată nu se pun în discuție, în cadrul probei faptului că un drept subiectiv a fost încălcat, decât prejudiciul, culpa

și raportul de cauzalitate dintre acestea, neîntâlnindu-se situații în care, existând aceste elemente, o acțiune să fi fost respinsă pentru că reclamantul nu ar fi dovedit, separat, dreptul subiectiv căruia i s-ar fi adus atingere, nereușind, cu alte cuvinte, să-l identifice.

Așadar, putem să spunem că ilicitatea nu are o semnificație proprie, de sine stătătoare.

Aproape similar stau lucrurile și în doctrina franceză, unde noțiunea de vinovăție comportă două elemente: unul obiectiv, care constă în încălcarea unei obligații juridice și unul subiectiv, numit „imputabilitate” sau „culpabilitate”, care reprezintă atitudinea autorului de a înțelege și de a-și asuma semnificațiile și consecințele faptelor săvârșite [20, p. 320].

De altfel, nici Codul Civil francez, dar nici altele precum cel belgian sau luxemburghez nu prevăd ilicitatea ca un element distinct, de sine stătător al răspunderii civile [21].

În doctrina română, germană sau elvețiană fapta ilicită desemnează o condiție separată a răspunderii civile, un element autonom al acesteia. De asemenea, ilicitatea este o condiție separată a antrenării răspunderii civile în Codul civil german, elvețian, italian, grec și turc [12, p. 153].

Suntem de acord cu doctrina românească [14, p. 203], că distincția dintre fapta ilicită și vinovăția autorului este nu numai posibilă, dar și necesară, cele două constituindu-se în elemente distincte ale răspunderii civile pentru fapta proprie, lipsa oricăruia dintre ele determinând imposibilitatea antrenării răspunderii.

După cum am mai spus, fapta ilicită poate fi comisă atât de persoane fizice, cât și de persoane juridice, iar sancțiunea aplicabilă constă în obligația de reparare a prejudiciului cauzat. De regulă fapta ilicită antrenează răspunderea autorului, deoarece răspunderea este personală, însă în anumite cazuri prevăzute de lege poate interveni și răspunderea pentru faptele copiilor minori, prevăzută de art. 1406 CC al RM.

Orice formă de răspundere civilă delictuală pentru „fapta altuia”, există doar în situația în care această faptă a fost săvârșită și nu este vorba despre o simplă faptă fără nici o consecință juridică, ci, bineînțeles, despre una ilicită, prejudiciabilă și, în unele cazuri, săvârșită cu vinovăție. Răspunderea delictuală pentru fapta minorului sau pentru fapta altuia nu face excepție de la această regulă. Aceasta, deoarece răspunderea celui obligat la supraveghere este o răspundere pentru fapta autorului nemijlocit, ceea ce presupune, ca o primă premisă a angajării sale, întrunirea tuturor elementelor răspunderii civile delictuale ale acestuia din urmă [10, p. 43-44].

Spre deosebire de fapta ilicită, răspunderea patrimonială în dreptul muncii este întotdeauna una personală. Legislația muncii nu cunoaște răspunderea pentru fapta altuia, orice salariat răspunzând personal pentru fapta proprie.

Această soluție intervine și în situația în care salariații cu funcții de conducere răspund alături sau în locul celor ce au produs paguba (de exemplu, alături sau în locul unui gestionar).

Prin urmare, salariatul răspun-

de patrimonial pentru fapta ilicită cauzatoare de prejudicii. Această răspundere va fi o formă a răspunderii contractuale [7, p. 45], în baza încheierii contractului de muncă.

Analizând dispozițiile textului legal, conchidem că fapta ilicită, condiție a răspunderii patrimoniale, constă în încălcarea, prin acțiune sau inacțiune, a regulilor de conduită pe care legea le impune, aducându-se atingere astfel drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane. Încălcarea acestei îndatoriri echivalează cu săvârșirea unei fapte ilicite.

Așadar, sfera ilicitului este în acest fel configurată fără nici un dubiu, stabilindu-se cu claritate limitele. În conturarea acestor limite trebuie utilizat și art. 9 CC al RM care dispune: „Persoanele fizice și juridice participante la raporturile juridice civile trebuie să își exercite drepturile și să își execute obligațiile cu bună-credință, în acord cu legea, cu contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri.”

Alături de prevederile imperative ale legii, la care art. 1398 CC al RM face trimitere expresă, bunele moravuri trebuie să constituie ghidajul întregului comportament al omului în cadrul societății. În literatura juridică, bunurile moravuri au fost definite ca fiind „totalitatea regulilor de bună-conduită în societate, reguli care s-au conturat în conștiința majorității membrilor societății și a căror respectare s-a impus ca obligatorie, printr-o experiență și practică îndelungată, în vederea asigurării ordinii sociale și nivelului comun, adică a apărării și realizării intereselor generale ale unei societăți date” [13, p.384].

În anumite situații este posibil ca persoana care a săvârșit o faptă ilicită să fie exonerată de răspundere, și anume, cauzele care exclud răspunderea patrimonială constituie acele situații sau împrejurări în prezența cărora nu sunt întrunite una sau mai multe condiții cerute imperativ de lege pentru punerea în sarcina unei persoane a obligației de reparare a prejudiciului [11, p. 573].

Situațiile care exclud caracterul ilicit al faptei sunt: legitima apărare (art. 1401 din CC al RM), extrema necesitate (art. 1402 din CC al RM), forța majoră (art. 606 CC al RM), consimțământul victimei (alin. (4) art. 1398 din CC al RM), riscul normal de producție (art. 334 din CM al RM).

În doctrină mai sunt numite și exercitarea unui drept subiectiv, îndeplinirea unei îndatoriri legale sau ordinul dat de către o autoritate competentă [3, p. 434; 9, p. 136; 14, p. 431; 8, p. 97; 18, p. 819-820;].

În atare ipoteze, deși fapta săvârșită cauzează un prejudiciu victimei, răspunderea făptuitorului nu este angajată, caracterul ilicit al faptei fiind înlăturat de circumstanțele speciale ale săvârșirii faptei.

Concluzii

În baza investigației efectuate conchidem că o conduită ilicită prezintă trei caractere generale și anume:

a) *antisocialitatea* este o caracteristică generală a tuturor categoriilor de fapte ilicite, deoarece orice acțiune ilicită prejudiciază o anumită relație socială, iar relațiile sociale juridic protejate sunt expu-

se acțiunii nocive a diferitelor categorii de fapte ilicite;

b) *antijuridicitatea* este expresia contradicției dintre conduita individului și o normă de drept, prin care se interzic sau se impun anumite comportamente, noțiune care poate fi apreciată numai prin raportare la ordinea de drept în ansamblu, și nu raportate la una sau alta dintre normele de drept care se includ în această ordine.

c) *imoralitatea*. Toate faptele ilicite reprezintă încălcări ale ordinii de drept, cât și ale moralei. Normele juridice exprimă, de regulă, norme morale, dar există situații - și ele sunt destul de numeroase - când unele norme de drept nu exprimă și norme morale. Există însă o categorie de norme de drept care întotdeauna reflectă norme morale și această categorie cuprinde toate acele norme juridice care stabilesc și sancționează faptele ilicite. Așadar, orice faptă ilicită este în același timp și o faptă imorală. Conduita care încalcă norma juridică încalcă și norma morală.

Orice faptă prejudiciabilă se prezumă a fi ilicită până la proba contrarie. De asemenea, pentru a fi exonerat de răspundere patrimonială, autorul prejudiciului trebuie să probeze caracterul ilicit al faptei sale [5, p.89].

Referințe bibliografice

1. Baltag. D. Teoria răspunderii și responsabilității juridice. Chișinău: Ed. Tipografia Centrală, 2007. 440 p.
2. Baltag. D., Tragone. Gh. Unele considerente referitoare la condițiile în care poate fi antrenată răspunderea juridică pentru fapta ilicită. În: *Legea și viața*. 07/2014. 15-25 p.

3. Baieș. S., Baiesu. A., Cibotari. V., Cretu. I., Volcinschi. Drept civil. Drepturile reale principale. Teoria generală a obligațiilor. Volulmul II. Chișinău: Ed. Cartier Juridic, 2005. 528 p.

4. Baieș. S., Mîțu. Gh., Cazac. O., Cebotari. V., ș.a. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Chișinău: Î.S. F.E.P. Tipografia Centrală, 2015. 752 p.

5. Bloșenco. A. Răspunderea civilă delictuală. Chișinău: Ed. ARC, 2002. 308 p.

6. Costin. M. Răspunderea juridică în dreptul Republicii Socialiste România. Cluj- Napoca: Dacia, 1974. 220 p.

7. Georgescu. L. Răspunderea patrimonială a lucrătorilor - răspundere civilă contractuală. Drept intern și comparat. București: Ed. Universul Juridic, 2011. 277 p.

8. Juguștru. C. Prejudiciul în prezența cauzelor justificative. În: *Acta Universitatis Lucian Blaga*, nr. 1/2012. 71-102 p.

9. Mangu. F. I. Răspunderea civilă. Constantele răspunderii civile. București: Ed. Universul Juridic, 2014. 359 p.

10. Mangu. F. I. Răspunderea civilă delictuală obiectivă. București: Ed. Universul Juridic, 2015. 331 p.

11. Motică. R. I., Lupan. E. Teoria generală a obligațiilor civile. București: Ed. Lumina Lex. 2008. 608 p.

12. Motică. O. Fapta ilicită - condiție a responsabilității delictuale. În: *Analele Universității de Vest din Timișoara, Seria Drept*, nr. 1/2007. 153 - 161 p.

13. Pop. L. Tratat de drept civil. Obligațiile, vol.II Contratul. București: Ed. Universul Juridic, 2009. 826 p.

14. Pop. L., Popa. I.F., Vidu. S.I. Tratat elementar de drept civil. Obligațiile. București: Ed. Universul juridic, 2012. 889 p.

15. Stătescu. C., Bârsan. C. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor, Ediția a III. București: Ed. All Beck, 2000. 183 p.

16. Țiclea. A. Răspunderea pentru daune în raporturile de muncă. Teorie și jurisprudență. București: Ed. Universul juridic, 2014. 504 p.

17. Гришаев. С.П. Гражданское право, Москва: Юристъ, 1999. 181 p.

18. Лушников. А.М., Лушникова. М.В. Курс трудового права. Коллек-

тивное трудовое право. Индивидуальное трудовое право. Процессуальное трудовое право. Т. 2. Москва: Статут, 2009. 1151 p.

19. Поляков. А. В. Общая теория и права, Санкт – Петербург: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного университета, 2004. 863 p.

20. Viney. G., Jourdain. P. Traité de droit civil. Les conditions de la responsabilité, Paris: Ed. L.G.D.J., 1998. 1226 p.

21. Tandogan. H. Quelques problèmes relatifs à la responsabilité civile en droit allemand, suisse et français. <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/1245/1841.pdf>

INFORMAȚIA DESPRE AUTOR

Tatiana Stahi – lector universitar la Catedra „Drept” UASM, doctorandă, ULIM
e-mail: tstahi@mail.ru
tel. 068639991

INFORMATION ABOUT AUTHOR

Tatiana Stahi - lecturer at the „Law” chair of the UASM, PhD student ULIM
e-mail: tstahi@mail.ru

CZU 343.34:351.81

CONSIDERAȚIUNI GENERALE PRIVIND PERSONALITATEA INFRACTORILOR DIN DOMENIUL TRANSPORTULUI RUTIER

Anatolie CANANĂU,

șef-adjunct al Catedrei „Drept polițienesc” al Academiei

„Ștefan cel Mare” a MAI, doctorand

e-mail: an_cananau@gmail.com

phone: 079603358

REZUMAT

În articol este investigată personalitatea infractorilor în domeniul transportului rutier sub aspectul vinovăției acestora. Sunt evidențiate două tipuri de personalitate a infractorilor care comit din imprudență astfel de infracțiuni. La prima categorie comportamentul este dominat de frivolitate și încrederea în sine exagerată, iar cea de-a doua categorie se caracterizează prin neglijență infracțională. Prin urmare, se constată că accidentul rutier soldat cu urmări grave nu reprezintă doar un concurs de circumstanțe nefavorabile în viața persoanei, persoanei, la dispariția căreia acesta nu se va mai deosebi de majoritatea cetățenilor onești. Astfel infracțiunea comisă reprezintă și o consecință firească a comportamentului uman și a predispoziției de a încălca legea.

Cuvinte-cheie: *personalitatea infractorului, transport rutier, trafic rutier, mijloc de transport, modalități ale imprudenței, conducător de vehicul, instruirea conducătorilor de vehicule etc.*

GENERAL CONSIDERATIONS ON PERSONALITY OF OFFENDERS IN THE AREA OF ROAD TRAFFIC

Anatolie CANANĂU,

deputy chief of the Police Law Department of the Academy

„Ștefan cel Mare” of MIA, doctoral student

e-mail: an_cananau@gmail.com

phone: 079603358

SUMMARY

Personality of criminals in the area of road traffic under the aspect of their guilty is investigated in this article. There were highlighted two types of personality which commit such offences by imprudence. In the first category, behavior is dominated by exaggerated self-confidence and frivolity, for the second category is characteristic criminal negligence. It was found, that a road accident with serious consequences is not just a contest of unfavorable circumstances in the person's life, with disappearance of which he will no longer distinguish itself from the rest honest persons. The committed offence is a natural consequence of human behavior and predisposition to violate the law.

Keywords: *personality of the criminal, road transport, road traffic, means of transport, ways of imprudence, vehicle driver, training of vehicle drivers etc.*

Introducere. Importanța luptei cu infracțiunile comise din imprudență crește în legătură cu dezvoltarea continuă a progresului tehnic în toate sferile econo-

miei naționale și a condițiilor de trai, precum și datorită creșterii numărului izvoarelor de pericol sporit. Se observă o sporire permanentă a numărului de infracțiuni